

Головне зерно неоромантики Лесі Українки можна було б визначити так: сильна інтелектуальна, вольова, чуттєва особистість, що шукає розв'язку філософських сторін життя не тільки логічним аналізом, але й інтуїтивно.

1. *Бойко Ю.* Вибране. – Мюнхен, 1971. – Т. 1. 2. *Драй-Хмара М.* Леся Українка. – К., 1926. 3. *Зеров. М.* Леся Українка. Критико-біографічний на-

рис. – Нью Йорк, 1924. 4. *Тетерина Д.* Романтизм – стиль української літератури. – К., 1997. 5. *Українка Л.* Твори. – Нью-Йорк, 1953. – Т. I. 6. *Українка Л.* Твори. – Нью Йорк, 1953. – Т. II. 7. *Українка Л.* Твори. – Нью Йорк, 1963. – Т. VIII. 8. *Українка Леся.* Твори. – Нью-Йорк, 1963. – Т. X. 9. *Buschmann J. M.* Maeterlink. – Leipzig, 1908. 10. *Fechter Paul.* Das europäische Drama. – Mannheim, 1957. 11. *Knauer Rudolf.* Das Voluntarismus. – Berlin, 1907. 12. *Krzyzanowski J.* Neoromantyzm polski. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1963.

Анатолій Ціпко

Українці в історичному досвіді себевироблення, себевираження, себеконтролю

Статтю присвячено розглядові функціональних завдань українців як «виробників» власної присутності – українськості.

The article is devoted to analysis of the functional roles of the Ukrainians as formers of their own essence – the Ukrainianskist.

Кожен народ у його історичному переході слід розглядати, виходячи з понятійної схеми концепту locus (locus) – місця. Саме здобує на постійно місце для проживання стає творчим полем – простором для кожного народу в його власному життє-культуротворенні. Розгортання простору буття – латиніо esse одразу ж спрацьовує й на витворення присутніх ознак власної життє-культури у кожного з народів виокремлено – власних (особисто-особливих) – присвійних присутніх ознак. Буття є основою присутності. Esse дає підґрунтя для витворення й подальшого удосконалювального до-утворення essentia (присутності). Esse перебуває в основі essentia. Отже, Україна як земля, що увиходить у творчу схему концепту місця, а звідси – місциності як твірної ознаки, є основою для творення окремих присутності. У цій процесовій схемі з'являється «проміжна», але за значенням – основна і вирішальна ланка, – це людське згромадження (спершу – сукупність), що стало основою для тих, хто, перейшовши історичним часом, називається українці. Тож, вони записали й записували собі ту частку світового простору, що став для них основою у ґрунтовному процесі, схема якого виявляється у загальному концепті locus, що як підсумок має витворену й витворювану присутність (есенціальність). Українці – люди (доісторично й історично) – це послідовно: сукупність, згуртування, спільнота (з громадою у її межах як основною одиницею її структурного складу). Українці – люди (як колись появлені, а згодом – народжені в одному місці, через те народ – від народитися) є «виробниками» (творцями) власної особливої й присвійно-особистої присутності. Українці витворили й творять власну присутність – українськість. Їхнє буття творить власну буттєву суть. Отже, українськість – це присутні вияви українців у Бутті. Кожен історичний час вимагає й висуває особливі запити, до яких належить окремо-виразна достосовано-випрацювана форма реагування. Через те присутність (українськість) показується в кожному окрему культурно-історичну добу в окремо-означених формовивах власного історичного досвіду.

Але слід зауважити й те, що народ – це зібрання люду, народженого у певному місці у розлогому вимірі часу, що послідовно винищується у людській часовій схемі поколінь. Це значення і форма походження – народ – від народитися – риса не лише українців чи слов'ян. І латинське з походження слово-поняття patio пов'язане з дієсловом nascor, nasci, що значить народжуватися, та безпосередніше зближується з прикметником natus – народжений. Хоч за примусом науковців-теоретиків ХХ ст. ці два сло-

ва-поняття з латинської та слов'янських мов вилаштовуються послідовно так: народ, згодом нація, і в їхньому (теоретиків) розумінні вони показують іншу якість – «вищість» іншої організованості одне перед одним. Але навіть у мовній присутності, як видно і не лише з певної однієї мови, а ще в історико-генетичній глибині цих мов, вони мають одне й те саме семантичне закорінення. Сама ця кореневість показує штучність моделювання «еволюційної послідовності» – народ – нація. Це лише утвір на рівні «термінотворення». І народ, і нація – генетично складають однопоняттєвість.

Записання у власність теперішніх своїх історичних земель українцями показує їхній історичний досвід. Так ставалося, що українці в історичну давнину, посівши своє, не переступали на чуже. Хіба, що деякі землі – як степ тривалий час мали простором власного економічного інтересу, аж поки їх остаточно теж не записали. Навіть, коли у ХVІІІ ст. є підстава на те, щоб говорити про саме імперський проект підкорення та приєднання степових земель і причорноморських країн, але незаперечними виконавцями його були саме українці, які здавна на них оберталися. І лише з притлумленням тюркської войовничої активності в цих місцях, змогли остаточно їх записати.

У глибинному ж часі остаточно записування українцями земель відбувалося за княжих бойових походів. Князь Володимир вирушав на захід, до червенських міст, і підкоривши їх, зробив містами під княжою рукою. Тепер так – своїми українськими, з мовного і культурного погляду, показуються спадкоємні українські Галичина, Холмщина та Підляшшя з Надсянням. Те, куди не йшов князь, є культурно й історично польським. Були й інші княжі наміри дещо раніше в часі, зокрема Святослава. Але вони так і залишилися нездійсненими чи недоздійсненими. Його Дунайський проект – створення розлогої слов'янської держави з центром на Дунаї виявився саме таким через свою віддаленість земельну та племенну чужинецькість. І хіба, що Дунай-ріка в українських піснях (космогонічних за змістом, а отже – давніх), як можна здогадатися, нагадують про колишні княжі задуми. Князі потверджували практично концепт місця – уміцнення, сідаючи з владою серед близьких (згодом – своїх), не посуваючись у межі теперішніх поляків чи інших (зокрема, південних) народів, а забираючи остаточно ті землі, що були перехідними від влади до влади – від Русі до ляхів. Дещо інакше виглядало посування князів на Північ та на північний захід. Тут були підкорення та виникали союзи. Але зв'язок, що виникав з цими землями, був панівний – державно-політичний, згодом

єднання підтримувалося також поширенням на всі ці землі й церковної юрисдикції київських митрополитів, з якої випливало багато культурних несень на ці ж землі з самого Києва. З'явлені з півночі варяги, теж були лише частиною місцевого завдання, а не силою, що стала визначальною в житті південного Києва. Як і повсюдно в Європі, в Києві варяги виконали те завдання, у вправності виконання якого їх і знали в світі. Вони – це військові найманці, які служили аж у Царгороді. І серед слов'ян найманці-варяги не мають підстав і спроможності для розгортання асиміляторства. Та вони, як і в інших місцях, до цього не прагнули. Таким було їхнє випрацюване завдання – служити й мати за службу. І серед східних слов'ян вони вдало виконали воїнську застрашувальну роботу, присмиривши місцевий люд. Надалі їх не побоювалися, а вже як вивірених справою, беруть до княжого родичання. Отже, ще віддавна визначилися власне українські земельні межі за ознаками близькості в мові та культурному побутуванні.

А сам Київ починає теж діяти по-іншому. Його основною метою стає не «данина» попередніх князів, а ідейне гуртування. Ще княгиня Ольга учиняла розправу з іскоростянами за чоловіка, і за дань. Лише трохи згодом, вже і довкільні щодо Києва племена не постають у виявах «екзообразів» – до прикладу, войовничих песиголовців, але своїх, затишених *Verbum raris* – словом мирним християнського часу. Хоча такої екзообразності ще не позбувається літописець Нестор, оповідаючи про дикуватих в'ятичів.

Та по-старому стосовно Київської держави діяла ступа вояцька сила. Її дії здійснювалися за мірилом дані: більше земель – більше дані. І завдяки цьому, що дбала лише про дань, не вчинила асиміляторства на підкорених землях. А настрашивши народ, залишає його у спокої, аби й надалі працював над виробленням дані. Так діяли монголи й татари – ординці, що вдерлися в Київ у 1240 р.

Так, у категоріях – вимірах «дані» діяли згодом і литовські князі, що прийшли на зміну степовикам. Але слабо виглядаючи ідейно, не встояли перед ідейною силою Півдня і Києва. Переймали не лише державоустрій, а і його «шати» – киево-руську мову, яка була зовсім не близькою неслов'янській – литовській. Київські митрополити як душпастирі і проповідники-місіонери їздять у Вільно, але незмінно залишаються у титулі Київськими. І навіть болгари Цамблаки – Кипріан та Григорій, теж обрані у Вільні, залишаються митрополитами Київськими [2, 166]. Не справили зовсім ніякого називального впливу литовці на Київ та Південь. Тоді, як землі, розташовані вище від пінського Полісся, для українців були населеними литвинами, насправді – білорусами. А білоруський символ – Вершник на коні і тепер має назву стародавньої литовської «Пагоні».

Обставини «сила на силу» висувають до дії руський (український) козацький проект. Це була властива тому часові вольниця, якій підлягав степ. На подобу до того, як схожими вольницям підпорядковувалося Середземне море – корсарсько-піратським ватагам, що прийшли частково на зміну попередніх володарів моря – хрестоносців та орденців-йоанітів, які, втративши палестинські землі після відвойовницьких арабських походів, не позбавилися контрольної ваги над морем. І вони, і козаки за ними були для міст – соціумів «пропащою», некерованою силою. Але українське місто – це Київ стає впорядкувальною і врівноважувальною силою і потугою на цю козацьку, спершу відскибовану. Місто-ідея Київ привертає козацтво на своє

служіння та на захист. Козацька «простакуватість» протистає хиткій і мінливій аристократичності.

Київський теократизм з'явився вже як завершення попереднього етапу утвердження українців у силі влади. Київ був суціль під владою митрополичого правління. Навіть гора Киселівка, що у литовсько-польський час стала місцем зосередження адміністративної влади, була вже не спроможною здійснювати керівний провід у межах самого Києва. Дедалі більше малокерованим з боку киселівського начальства виявляється і все Лівобережжя. Тут запановує влада митрополита, якого єдиного визнається провідником руської спільноти. Його захисною силою і підпорою стає козацтво.

Загалом, дедалі більш виявними стають форми української владної демотики. У рухові козаків запановує організація народного гурту, де не бачать у тих, що прийшли до ватаги, ні сіромашника, ані простака. Навіть на єпископські місця посвячено патріархом Теофаном архимандритів монастирів, які зовсім не були «ясновельможного» походження. І то була одна з причин невизнання. І до цього, як до нечуваного й небаченого переступу, прискіпувалася з насміхом польська влада.

Але народ, що увійшов у владу, не зупинився на попередньо досягнутому. Це сила демотичності – народовладдя стає основою устрою Гетьманської держави. І це, власне, через чужинецький підкупівельний підступ така форма владності поступово зникає у XVIII ст., що призвело й до підсилення з боку імперської влади єдиного гетьманства як форми державного устрою.

Але народ не забував своєї влади, і в піснях у кобзарському і лірницькому репертуарі, ще довго тримав у пам'яті той час – «ще як були ми козаками». Та попередньо, коли Київ стає сильним мірилом влади, не з останньої заслуги так само і справи поновлення митрополії за патріарха Теофана, з'являється цілий творчий літературний рух, що письменством утверджує киево-єрусалимську ідеоократію. Не останнім у вазі доказу у цьому творчому спрямуванні, яке очолив безпосередньо сам митрополит Йов Борецький, була участь саме єрусалимського патріарха Теофана, глави престолу материнської церкви для усіх церков світу. Власне, через цю ідейну ознаку та її практичне втілення – патріарх єрусалимський уділив своєї благодатної участі київським митрополитам, з'явилася справжня підстава говорити про давню, відому ще з княжого часу, київську єрусалимськість і у XVII ст. Київські митрополити виявляли настільки показово власну думку, що митрополит Сильвестр Косов не підтримав гетьмана Богдана Хмельницького у справі щодо укладання союзу з Московією і до останку не змінив власної позиції.

У Києві потроху оформлюється практичний чин київського митрополичого теократизму, до деякої міри навіть як етнархату. Митрополит був духовним провідником і представником усіх людей грецького закону. Вже настільки звиклий для Києва духовний провід митрополитів стає силою підкріплення для київських представників і поза Києвом, але розводить їх на різні береги духовної ріки. Одні – як архієпископ Феофан Прокопович цілковито підпорядковуються й служать царській волі. Цар і його держава – понад усе. Інші ж продовжують потверджувати здобутий у Києві початок духовного шляху й надалі протистувати ним. Для них духовне водіння – це сила і на підлеглих, і на правителів. Серед таких був митрополит

Стефан Яворський, який стояв за Церкву як за душу, а не синодальний дух державної машини.

Козаки були в Україні на першопорах показово «степовою силою». І не лише через місце збирання їхніх ватаг, а потім і постійного перебування – Запорожжя. Початково це було представництво, зібране з усіх тих, хто вискакнув поза межі хатньо-польового побуту, кого внутрішній настрий тягнув на волю. Та власне, це внутрішнє зосередження волі й її пошуку, як не дивно, стало основою вільного побуту не лише у самих козацьких ватагах, а в подальшому і в формі організації, де козаки здобули провідну силу – Гетьманській державі. Але то було опісля. А спершу, це були відчайдухи, що не всиджували у закутках хати й двору. І якраз так стається, що поява козацького руху була верхів'ям подібного такого ж по всьому світу. Багато в цих рухах є й подібного. Пристановищем учасників таких рухів були місця, куди не доступав своєю владою державний соціум. Такими було море для згадуваних моряків-корсарів, невтримних піратів на швидковітрийних кораблях. Такою середовищною стихією для українських козаків став степ. Це той степ, що через кочовиків застрашував Київ та не давав йому спокою і через татарські набіги. Козацтво підбирає степ під свою владу, спершу стихійну, згодом організовану. Та ще й так, що прокладає торговельний шлях у «Крим по сіль», який розквітнув саме за сприяння козацтва. А козакування і чумакування за способом життєвого провадження немалою мірою були рівнозначними.

Але всі ці рухи по цілому світові були прив'язані до своїх культурних центрів. Подібні ознаки можна відшукати і в українських козаків. Це їхній неодмінний зв'язок з руською вірою, що згодом виявився у прив'язці й до Києва. Але оте «простакування» (з низового походження переважної частини козацького панібратства) й було головним виразником козацької суті. Серед козаків не було ні «верху», ані «низу». І поступово саме козацтво стає провідною силою серед українців, які вже на середину XVII ст. залишилися переважно зі серединно-низовим складом, майже втрапивши представників давніх княжих родів. Козацтво, як зауважувалося, і це не був виняток у світі, отже, не поривало зв'язку з давніми центрами. Але в українському вияві такої практики була та особливість, що давня київська ідейність скріпилася й поновилася саме у козацьку добу. Відбувся рух, коли українська дворово-хатня частина спільноти підібрала до власних завдань ту свою частину, яка спершу рвалася на волю через власну затяту одноосібність. Та українське «загальне» збирало все те одиничне у козацький рух. Київ як місто-ідея став на чолі козацького степу – Запорожжя. Цей зв'язок тривав не лише на ідейному рівні. Неподалік Києва козаки мали і своє постійне «представництво» – Межигірський Спас (монастир). Так в українській спільноті «осіла частина» (міщани та селянство) підпорядкувала через спільну київську ідею «степове кочове» – козацтво. Козаки стали на охоронній службі, а часто й грошовій, тогочасній українській спільноті.

Саме козаки виявляються тією силою, що змінила історичну назву безпосередніх нащадків Київської Русі. Коли в українців поступово було забрано їхню справжню історичну назву Русь (як збірне поняття землі й людей на ній) і руський як означальну характеристику на Північ, вони не залишилися без власного імені й не сприйняли нав'язуване стороннє. Хоча й воно було для них історичним. Так називали Київську митрополічу округу, виходячи з особливостей називання історично і юрисдикційно зе-

мель у себе греки. Київську митрополічу округу, як центру, греки називали Мала Русія, подібно до Малої Греції, відомої ще з еллінського часу. Українцями (історичними руськими) не було у переважному загалі його сприйнято. Більшість українців не прихильно ставилася до офіційно затвердженого у межах Російської (Петербурзької) імперії назви Малоросія та відповідно щодо мешканців землі – малороси. Натомість і на противагу з'являється узагальнена назва козаки, що перед тим вже почала змагатися, виступаючи на першопозиції, з історичною назвою руські. А до того ж й самими козаками приноситься на місце походження й назва українці – від України, історичної Переяславської землі. Саме цю землю разом з повідомленням про смерть та похорон князя згадано у літописі як Україну, котра «поплакалася» зі всіма з жалю за князем. Ця земля за розташуванням була помежів'ям з козацьким Запорожжям і першою ділянкою «хатньо-польового соціуму». Отже, вона як найбільш уживана назва, як найменування землі-межі – смуги кордону, що доводилося неодноразово перетинати запорожцям-козакам, часто звучала серед них. Вона й стала ще одним іменем запорожців. Вони ж, напевно, називалися й козаками-запорожцями, й козаками-українцями. Бо й самі перебували на пограниччі – українності стосовно іншорідного, іншомовного й іншовіровизнавчого степу (тюркського).

Підкуплене імперським центром панство погодилося і зжилося з назвами Малоросія та малороси. Народ, який спогадами й мріями про ще можливу волю не розлучався з козаками, що увесь на загал почав називатися козаками, за козаками ж назвався й українцями. І тоді, коли історичну назву було взято для атрибуції утвердженої Петербурзької імперії, цей народ перебрав на себе нове (але так само історичне літописне – від однієї своєї пограничної землі) ім'я – українці.

Але надовго для офіційних видань у Російській імперії Україна була лише поетичною назвою (у піснях та оповідях) офіційної Малоросії. На її розповсюдження працювала саме від-низова ініціатива.

З народної назви окремим символом й історичною статтю зробив ім'я Україна Т. Шевченко, визнавши лише «оту Україну єдину». І Шевченко у віршуванні користувався обидвома наголошуваннями слова-поняття Україна. Це і Україна, і рівнозначно так само й Украина. І поява останнього прикладу у наголошуванні виникла зовсім не з строфічної вимоги рими. То були справді вживані у народі наголоси цього слова.

Але вищі прошарки, хоча і читали Т. Шевченка, і чули народ, та й самі наслідували їх обох, але при написанні «документованих речей» вдавалися саме до офіційного Малоросія. Та поступово навіть у Галичині на Наддніпрянщину починають дивитися, та й так її називати, як на Україну. Згодом навіть говорячи про неї як про Велику Україну, вкладаючи в неї ще й багато ідейного смислу. Адже, це була та земля, що лежала довкола піднесеного до рівня ідеї Києва.

Але в самій Галичині панувала давня історична назва – руські. Так про місцеві справи й про письменство, зокрема, пише спрогредований у всьому І. Франко, як про руське письменство, руські пісні народні. Хоча, сам І. Франко вдавався до творення сполучного терміну, в якому відбивалися справи, що діялися в двох історичних частинах теперішньої України. Це праця «Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р.», видана 1910 р. у

Львові. Тут ще помічається, що йшлося неначе у сполученому доборі про літературно-творчий перебіг на Наддніпрянщині (Україні) та на Галичині (Русі).

У галицькому випадку ставалося усе навпаки порівняно з наддніпрянським. Як зазначалося, наддніпрянці на противагу офіційній малоросійській перейняли й затвердили народну назву українці. А на Галичині саме офіційщина спричинилася до запровадження цієї наддніпрянської назви. Тут так само почали протидіяти російським імперським чинникам, що використовували для своїх ідейних наступів назву руських серед галичан на доказ для історичної підстави підпадання і цієї частини старокиївського спадку під політику збирання земель, від цієї справи, започаткованої ще московськими князями, не відмовлялися в Російській імперії і на початку ХХ ст. Під час Першої світової війни російські війська навіть вступали на Галичину й були у Львові. Тож, на противагу можливим «справедливим історичним домаганням» з боку Російської імперії на Галичину, австрійським урядом запроваджується і стосовно Галичини та галичан назви Україна та українці. І в цьому майже одразу виявилася справді велика (за силою смислу й доцільності в історичному часі) українська одностайність. Галичани прийняли цю назву як свою, а не австрійську, і ледь чи не одразу стали її значними поширювачами й долучилися до її повсюдного (і в ідейному розумінні, і в практиці життя) пропагування. У цьому на загальне виявилася й велика українська історична переламність. Історична Україна з двох частин, з двох давньокняжих центрів – Києва та Львова, стала єдиним історичним утворенням і в назві. Культурно єдині галичани та наддніпрянці відтоді увійшли до подальшого творення єдиної, але вже нової України [1, 25].

Та саме провідна сила – інтелігенція, ідейно проймаючись новітнім одержавленням України, прищеплюватиме цю ідею народові, у якого жевріла лише туга за втраченою волею та її часами. Але в народі козацькі гетьмани сприймалися лише як оборонці народного щастя, а не державці. Провісниками – проєктантами перерошення незабутньої народної волі на державу стали федералісти-слов'яники з гурту кирило-мефодіївців [3, 294–295]. Їх особисто знав, будучи з багатьма у товариському спілкуванні Т. Шевченко. Шевченків Кобзар іде у річищі народного навіювання – змагальницької сили незборимої Волі. Розчавлена Гетьманщина, закопана у Великому льосі, – це ідейна сила Великої Волі. З усної пісні, що побутувала у народі, Шевченко увів силу Волі як незгасного і незборимого рушія (і невідмінної умови) життя «кожного» й «усіх» – українців на

висоту писаного слова, ще й засимволізувавши цю ідейну справу у назві. Кобзар-сповісник – оспівувач Волі стає речливим промовцем й для тих, хто вже не ходив слухати кобзарів та лірників, а читав, сидючи у затишку хати, а чи в альтанці у садку. Для тих, чиї діди погодилися прийняти назву малороси. Узагальнене ім'я постаті-кобзаря стало йменом книги-сповісника.

У цьому новотворчому (державотворчому) процесі значної ваги додала саме наука та наукове дослідництво. Зрозумілим було ще у ХІХ ст., що багато документів, які б лягли у основу доказів про історизм багатьох «неісторичних народів», навіть на початок ХХ ст. перебували без уваги, або були малозастосовуваними. І спершись саме на значну джерельну основу, концепційно утвердив злиття у назві Галичини й Наддніпрянщини М. Грушевський, відбивши це у назві дослідження. Працю Грушевським було названо «Історія України – Руси», де на перше місце ставилося саме історико-культурне поняття новочасної України, за якою стоїть безумовний досвід княжої Русі й попереднього та подальшого за нею часу. На перший погляд неначе порушено було історичну послідовність. Адже, Україні у часі передувала Русь. Але так потверджувалася нова історична дійсність України, яка стояла на всій попередній – культурній та державній практиці – від княжої Русі й до княжого часу, до якого, як до пракореневого, звертався М. Грушевський – історик в «Історії України – Руси», так само і як історик літератури в «Історії української літератури» («красної словесності», як зазначав сам М. Грушевський у розділі «Завдання історії літератури»).

І коли ХІХ ст. з наукового й практичного погляду було часом справи розгляду історичного буття, то ХХ ст. зосередилося на докладному спостереженні усіх якісних ознак, що супровідно з'являються з появою буттєвої форми як в окремих формах, так і в явищності в цілому, розглядаючи це у комплексі феноменальності ХХ ст., а тим більше ХХІ – це час поглядів на посутність – есенціальність, доба утвердження окремішності й різності кожного життя й творчості як людини – особи, так і загалу, до якого вона культурно входить і з яким пов'язана. Це час спостереження особливих ознак буттєвої посутності. Адже це ХХ ст. зі своїм спадкоємним наступником ХХІ є зміною одного панування на інше. На зміну «ізму» приходять «істистість» – як в ідеях, так і в практиці життя. Ця «істистість» і є українськість.

1. Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. – Дрогобич, 1997. – 360 с. 2. Сборник българско-украински връзки през вековете. – София, 1983. – 320 с. 3. Шевченківський словник. – Т. 1. – К., 1976. – 414 с.

Тетяна Шептицька

Особа vs влада (досвід українського письменства 1920-х – 1930-х)

Досліджуються взаємостосунки української людини та влади на тлі суспільно-політичних трансформацій доби, окреслюються способи поводження українських письменників та використані ними, їхніми літературними персонажами стратегії опору.

The article is devoted to investigation of the relationships between Ukrainian people and the authorities on the background of socio-political transformation of that period; the ways of handling of the Ukrainian writers and used of them and their literary characters the strategies of resistance are also outlined.

Українці як спільнота зі складним досвідом боротьби за власне національне й державне самоствердження й самореалізацію у 20–30-х рр. ХХ ст. зіштовхнулися із черговими історичними викликами. Глибокі та серйозні зрушення у свідомості нації, зовнішніми проявами яких стали й мілітарні

потуги українців, відвойовування свого життєво необхідного простору, й небачений спалах яскравої мистецької виявності, й стрімкий розвиток української та україномовної науки, освіти та шкільництва, були притлумлені новими політичними, соціокультурними та економічними реаліями доби.